

„Nem vagyok ma már divatos”

KOLTAY GÁBOR RENDEZŐ FELKÉRÉSÉRE ÚJ FELADATON DOLGOZIK A MAGYAR DÍSZLET-TERVEZŐK DOYENJE, A 92 ÉVES VARGA MÁTYÁS. A SOKOLDALUSÁGÁRÓL HÍRES KOS-SUTH-DÍJAS ALKOTÓMŰVÉSZ, SZEGED DÍSZPOLGÁRA A HUNYADI LÁSZLÓ SZÍNPADEKÉPÉT TERVEZI A BAKÁTS TÉRI SZABADTÉRI JÁTÉKOK SZÁMÁRA.

– Hosszú pályafutása során hány Hunyadi-díszletet tervezett?

– Nem számoltam össze, de legalább hatot-nyolcat, többek között Debrecenben, Kolozsvárott, a szegedi színházban és a Dóm téri szabadterén is vagy kétszer. Azt viszont pontosan tudom, hogy az ember tragédiáját tizenkét alkalommal terveztem meg a legkülönbözőbb felfogásban. A Bakáts téri szabadterén minden évben bemutatnak egy operát, tavaly a Bánk bánt állítottuk színpadra. A speciális körülmények miatt ezúttal is minél egyszerűbb díszletet igyekeztem tervezni, a templom teljes homlokzatát is felhasználtam a színpadkép kialakításakor. Mindig nagy örömmel dolgozom a Bakáts térré, mert a közeli Koppány utcában születtem, és 1910-ben az ottani templomban kereszteltek meg. Az iparművészeti iskolában tizenöt éves koromban az egyik első házi feladatként azt kaptam, hogy a Bakáts téri templom Székely Bertalan által készített színes üveglakait másoljam le.

– Régi munkakapcsolat fűzi Koltay Gáborhoz is, hiszen sok színpadi és filmes produkciót csináltak már együtt. Miért szeretet vele dolgozni?

– Könnyű dolgom van vele, mert először műegyetemet végeztem, ezért képes az alaprajz alapján térben gondolkodni. Sok olyan rendezővel találkoztam, akinek nem volt térlátása, ezért előbb meg kellett győzni az igazamról, mert önmagától mindig a legrosszabb megoldást választotta volna.

– Értékes gyűjteményt láthatunk a Bécsi körúti színház történeti kiállításában. Milyen rendezvényekkel várják a látogatókat mostanában?

– A Móra Ferenc Múzeum munkatársai három esetet szerveznek számomra Pályarajz címmel, amelyre három ked-

ves alkotótársamat is meghívtam. Június 18-án a színházi emlékekről beszélgetünk majd Sándor János közreműködésével régi kedves barátommal, Raksányi Gellérttel, alias Kutyuval, akivel sokat dolgoztam együtt a Nemzetiben. Július 23-án Szinetár Miklós lesz a vendégem, akinek szcenikát tanítottam a főiskolán, később pedig sokat dolgoztunk együtt a szegedi szabadterén. A harmadik este Makk Károlyt hívtuk meg, akivel a filmekről beszélgetünk majd.

– Ma is munkával telnek a napjai?

– Szeretnék dolgozni, azonban egy operáció vár rám: a bal szememről eltávolítanak egy hályogot. Szerencsére annyira benne vannak a kezembem a vonalak és a méretek, hogy szinte csukott szemmel is tudok rajzolni.

– Mikor járt legutóbb színházban?

– Elég régen. Nem vagyok már divatos, és engem talán túl becsületes embernek neveltek. A tisztességtelen politikusokat például azonnal törvényszék elé állítanám. A szegedi színházzal már hosszú évek óta kissé rideg a viszonyom. Amikor Szikora János volt a művészeti vezető, csak az utolsó napokban találkoztam vele. A mostani vezetést sem érdeklő különösebben a véleményem, pedig hetven év alatt elég sok színházat láttam. Néhány évvel ezelőtt felkértek, hogy tervezsek díszletet egy mesejátékhoz. Kimentem a raktárba, és összeszedtem a felhasználható falakat. Minimális összegből jól meg lehetett volna csinálni, ám jött az üzenet: nem szabad spórolni. Teljesen új díszletet kellett készíteni, ami persze tízszer többbe került. Manapság ötven százalékkal több faanyagot építenek be a díszletekbe, mint régen. Nincs megfelelő műszak sem. Budapesten, a régi Nemzeti Színházban a díszítők 35-40 évig dolgoztak, akadt olyan is közöttük, aki négy százötvenszer csinálta az ember tragédiáját. Kívülről tudta a darabot, együtt mondta a szöveget Ádámmal és Luciferrel.

– Örökös tagként mit szól az új Nemzeti Színházhoz?

– Kaptam meghívót az ünnepi megnyitóra, de épp beteg voltam, nem tudtam elmenni, a tévében néztem az ember tragédiáját. Szörnyűnek találtam! Nyoma sem volt az előadásban a Nemzeti színházi tradíciónak. Az épületet is – bár csak kívülről láttam – rossznak találom. A barátaim pártállástól függetlenül egyöntetűen azt állítják, csapnivaló az akusztikája. A nézőtér is túl kicsi, ráadásul a város szívéből távol, az összekötő vasút híd mellett építették fel. Ez örültség! A Nemzeti Színháznak a belvárosban lett volna a helye.

H. ZS.

Karikó Teréz a nemzetközi karrier helyett Szegedet választotta Életműdíj a szopránnak

VARGA MÁTYÁS DÍSZLETTERVEZŐ, HOR-KITS ERZSÉBET MŰVÉSZETI FŐTITKÁR ÉS ANGYAL MÁRIA RENDEZŐ UTÁN IDÉN KARIKÓ TERÉZ OPERAÉNEKES KAPTA A DÖMÖTÖR-ÉLETMŰDÍJÁT. A JELES SZOPRÁN KOMOLY NEMZETKÖZI KARRIERT FUTHATOTT VOLNA BE, HA FIATALON KÜLFÖLDÖN MARAD, ÁM Ő VASZY VIKTOR TÁRSULATÁT VÁLASZTotta, ÉS A HATVANAS-HETVENES ÉVEKBE SZEGEDEN LETT AZ OPERASZÍNPADEK KIRÁLYNŐJE.

Karikó Teréz 1960-ban Lendvai Andor és Hoór Tempis Erzsébet növendékéként diplomázott a Zeneakadémián, majd ösztöndíjjal Itáliában képezte tovább magát. – Marczis Demeterrel ketten mehettünk ki Olaszországba a legendás tenoristához, Tito Schipához. Salvatore Di Tommaso, a Római Opera hősbaritonja is tanított bennünket, akinek olyan csodálatos hangja volt, amelyet azóta sem hallottam. Az ő példáját követve ma is az olasz énekiskolában hiszek, s nem a németes precizitást tartom a legfontosabbnak, hanem a vérbő kifejezőerőt – meséli ma az énekesnő, akinek Rómában is szerződést ajánlottak, és hangját a pályakezdő Callaséhoz hasonlították, ám ő mégis hazatért, és az 1960-61-es évadban a Szegedi Nemzeti Színházhoz szerződött.

Az operaszínpad királynője

Vaszy Viktor rögtön felismerte tehetségét, és elhalmozta szerepekkel. Az első nagy sikere, az Otello Desdemónája után Tatjana, a Don Carlos Erzsébet királynője, az Aida, A végzet hatalma Leonorája és A szicíliai vecsernye Elena hercegnője következett. Vaszy iszonyatos tempót diktált, például tizenhárom napot adott arra, hogy a Don Giovanni bemutatójára megtanulja Donna Elvira szólamát. Karikó Teréz néhány év alatt a társulat egyik sztárja lett. Amikor elénekelte Abigél szerepét a Nabuccóban, a tévéfelvételen és az elragadtatott kritikáknak köszönhetően az egész ország megismerhette a nevét. Sokakat megelőzve Liszt-díjat kapott, bár utána méltatlanul hosszú ideig elkerülték az elismerések. Kivételes hang adottságokkal rendelkezett, nagy volumenű drámai szoprán hangjához biztos koloratúr-készség társult, a mestereitől tökéletes énektechnikát sajátított el, ráadásul királynői jelenség volt a színpadon, és tehetsége kitartó szorgalommal párosult. Összesen tizenegy Verdi-, nyolc Puccini- és négy Mozart-opera főszerepét énekelte el, de Beethovenól Wagneren át Richard Strauszig sok más komponista műveiben is nagy sikerrel szerepelt. Vaszy Viktor irányításával számos modern opera magyarországi bemutatójának főszereplője volt. Nagy repertoárjának és színpadi rutinjának is köszön-

hette, hogy gyakran hívták vendégszerepelni a Magyar Állami Operaházba, ahol bravúros beugrásával sok előadást megemelt.

– Failoni Nelli sokszor biztatott, menjek ki Nyugatra konvertibilis valutáért énekelni. Berlinbe, Madridba is hívtak, szerződést is ajánlottak, de mindig úgy éreztem, nem rúghatok fel mindent Szegeden, hiszen vár a szeretett közönségem, nagyszerű kollégákkal csodálatos szerepeket énekelhetek itt – emlékezik a fénykorra Karikó Teréz. Vaszy Viktor nyugdíjazása, majd halála után a hetvenes évek végén, tapasztalt énekesként, ereje teljében úgy érezte, az új vezérkar már nem épít rá úgy, mint a korábbi, át kell adnia a helyet a fiataloknak.

Egyre többször vett részt külföldi turnésorozaton, bejárta a világot Párizstól Mexikóig, a New York-i Carnegie Hallban is sikerrel lépett fel. – Egyáltalán nem bántam, hogy műfajt kellett váltanom, és nem operaáriákkal, hanem virágénekekkel és dalokkal léptem fel a Rajkó Zenekarral. Az amerikai impresszárió az első turném után mindig engem kért, pedig korábban Házy Erzsébettel is dolgozott.

Cigányasszony a Marica grófnőben

Amikor hazatért az évekig tartó világtúrából, Gregor József, majd Molnár László zeneigazgató kisebb karakterszerepekre hívta vissza és énekmesteri munkát ajánlott. – Hangi adottság kérdése volt, hogy szerencsésen tudtam váltani, és énekesi pályám végén karakterszerepeket énekelhettem. A humorom és az optimizmusom sem hagyott cserben, így szívesen vállaltam például a dadát az Anyeginben vagy a cigányasszonyt és az öreg hercegnét a Marica grófnőben.

– Ennyi év távlatából megkapni egy kitüntetést, nagyon nagy dolog számomra, mert azt jelzi, nem felejtett el a szak-

ma és a közönség. Amikor megtudtam, örömben sírva fakadtam – vallja be, amikor a Dömötör-életműdíj kerül szóba. Karikó Teréz neve a fiatal színészek, énekesek számára ma is fogalom. Énekmesterként tanítja őket. – Abból indulok ki, amikor a fiatalokkal foglalkozom, hogy minden ember, aki ezt a pályát választja, egész életében gyermeki lelketű marad. A gyerekeket pedig nagyon szeretem, mert őszinték.

Az éneklés olyan, mint a sport

Mindig azt mondom nekik, az éneklés olyan, mint a sport, naponta négy-öt órák gyakorlásra van szükség ahhoz, hogy edzésben legyen az ember. Nagyon fontos az állóképesség is ezen a pályán. Nekem sokat segített, hogy akadémista korom előtt rengeteget sportoltam. Felelős gerendán és gyűrűn győztörtem magam, röplabdáztam, mellúszásban pedig az 1952-es olimpiai bajnok magyar úszóváltó egyik tagja, Novák Ilonka volt az edzőm.

Karikó Teréz nem túl lelkes, amikor a szegedi operajátszás helyzetére terelődik a szó. – Nem szeretek ma már operát nézni, mert úgy érzem, nincs igazi gazdája az operatagozatnak. Nincs megfelelő utánpótlás sem. Vaszy Viktor annak idején eljárt az operavizsgákra, meghallgatta a végzősöket, és akiben fantáziát látott, Szegedre szerződtette. Akkoriban persze más világ volt, a főiskola után kötelező volt két évet vidéken eltölteni, ma pedig nyitottak a határok, mindenki oda megy, ahova akar. Nem tudom, mit lehetne tenni. Keresni kellene jó énekeseket, és persze több pénzre is szükség lenne. Ha visszatérek a pályámra, elégedett lehetek. A szerepeket általában csak nyolc-tíz szerepet választanak ki, amit tökéletesre csiszolnak, és azzal járják a világot. Én több mint negyven főszerepet énekeltem el Szegeden, ami boldoggá tett. A többi pedig nem számít.

HOLLÓSI ZSOLT

Podmaniczky Szilárd

7.

Ork és Orkla

Megreggeliznek, tojás, piritós és tea. Ork újra a régi, mintha a mai hajnalt csak álmodta volna.

Meg kellene nézni azt a kis falút, mondja Ork, nincs messzebb nyolc kilométernél.

Nézzük, mondja Orkla.

Vastag ruhákat, hótáposót húznak.

Ork kiáll a kocsival, elindulnak. Az utat vastag hó borítja, csak a ritkán ültetett fák jelzik az irányt. Ork lassan és egyenletesen, óvatosan hajt. A hórétteg egyre vastagabb, a szél összekotorja.

Pedig olvad, mondja Orkla, és megigazítja napszemüvegét.

Tegyük föl a hóláncot, mondja Ork, kiszállnak, próbálkoznak, ez életük első hólánca.

Szemből egy motoros közelít, fiatal férfi hajtja, a motoron is hólánc. A motor oldalkocsija könnyedén röpköd a motortest mellett. A motoros megáll, felhúzza a szemüvegét.

Mi van, elakadtatok, kérdezi a motoros.

Ork széttárja a karját.

Orkla Ork füléhez hajol, belelehel, hogy előbb kiolvassza a halóláncot, aztán süg. Ork fölkapag.

A fiatal férfi addigra fölrajka a hóláncot. Mehettek, mondja.

Mi lenne, ha cserélnék, mondja Ork.

Micsodát, kérdezi a férfi.

Az autót a motorra, mondja Ork.

Ne hülyéskedj, mondja a férfi.

Nem hülyéskedek, cseréljünk.

Na, mondja Orkla.

És a papírok, kérdezi a férfi.

Majd elintézzük, mondja Ork. Hol laksz?

Itt, ebben a faluban, mutat a férfi a völgy felé, amely a domb mögött következik, még nem látszik.

Van kocsmá, kérdezi Ork.

Van, mondja a férfi.

Akkor ott megvárunk, ha sietsz.

Egy óra múlva ott vagyok, mondja a férfi.

Orkla beül az oldalkocsiba, Ork beindítja a motort, visszakanyarodik, már mennek is. A fiatal férfi hosszan bámul utánuk, ezek nem egészen normálisak, gondolja.

Ork a falu főutcáján repeszt, a motornak erősen recsegős hangja van, a templomot, mellette a kocsmát keresik.

A kocsmában négyen-öten ülnek az asztalnál, Ork és Orkla a nyitott ajtóban topogják magukról a havat. Mindenki őket nézi, a kocsmáros kezében egy pillanatra megáll a törőruhába bújtatott pohár. Leülnek egy asztalhoz, a kocsmáros már töröl, de nem szól egy szót sem, a vendégek visszafordulnak az asztalaikhoz. Aztán ráveszi magát a kocsmáros – idős, testes férfi –, kilép a pult mögül, kettőt csap az asztalon a ronggyal.

Mit kérnek, kérdezi a kocsmáros, fehér kötényt markolássza a mancsával.

Forró teát, mondja Ork.

Az nincs, válaszolja a kocsmáros.

Akkor mi van, kérdezi Orkla.

Tömény, mondja a kocsmáros, hosszú szünetet tart. Meg sör. Meg bor.

Forralt bor, kérdezi Ork.

Tegnap elfogyott, mondja a kocsmáros, és az ablakon át az oldalkocsis motort nézegeti.

Ma nem csinál, kérdezi Ork.

Az egy fél óra, mondja a kocsmáros.

Ráérvünk, mondja Orkla.

Maguk tudják, mondja félvállról a kocsmáros, elfordul, és úgy szól vissza: maguké az a motor?

Félig, feleli Ork.

Félig, mormolja magában a kocsmáros, félig. Aztán már a pult mögül veti oda: mennyit isznak?

Egy litert, válaszolja Ork. Orkla sokallja, de tudja, a kocsmáros a liter alatt meg se mozdul.

Egy liter, dűnyögi magában a kocsmáros, és már érezni a fahéj illatát.

Odakint, ha lehet, még erősebben szikrázik a hó, a kis, sötét és faborítású kocsmában mintha lámpást gyűjtanának, az áporodott, tömény füstszag furcsán kevereg a fényben.

Ork cigarettáért nyúl, de megáll a keze. Aztán a nadrágzseb felé kotorász, nincs nála egy fillér sem.

Nálad van pénz, kérdezi Orkla.

Nincs, válaszolja halkan.

Kaland, mondja Ork, majd megoldjuk.

A kocsmáros továbbra is a motort bámulja, nyilván fölismerte, hogy falubeli.

Van egy kis szilvám, veti oda a kocsmáros, anyag az anyagban, megköstöljék?

Miért ne, mondja Orkla, s ezzel, hogy még tovább feszíti a húrt, mivel egy fillérjük sincs, kissé megnyugszik. Miért is? Erre gondol. Minél nagyobb a cseh, annál inkább kell megoldásnak lennie.

A kocsmáros három poharat hoz az asztalhoz, kihúzza a dugót, beleszaggal, mindhárom pohárba töl, aztán visszamegy a pult mögé, fölrajka az üveget a polcra.

(Folyt. köv.)